

Dorte Jagetic Andersen

Gensyn med Ballybogoin – linjer, spor og tidevandsmarkeringerne i det nordirske grænseland

Artiklen tager udgangspunkt i bogen, *The Troubles in Ballybogoin* fra 2003, hvor William F. Kelleher undersøger, hvordan det nordirske grænselands beboeres hverdagspraksisser – fra hvem de interagerer med til deres fysiske bevægelser i landskabet – er styret af en ”social hukommelse” omkring adskillelse og politisk identitet, der har rødder i den nordirske konflikt og den britiske imperiale fortid. Ved hjælp af Michel de Certeaus begreb om rumlige, kulturelle praksisser viser Kelleher, at hverdagspraksisser stabiliseres af, at udformningen af byrummene i grænselandet er forankret i en allestedsnærværende fysisk adskillelse af befolkningsgrupper, som hele tiden bliver italesat af befolkningen. I yderligere dialog med Sarah Greens begreb om linjer som ”spor” og ”tidevandsmarkeringer” og igennem sine feltstudier i grænselandet, særligt i og omkring den nordirske by Derry, genbesøger forfatteren disse hverdagspraksisser for at illustrere, hvordan grænselandet gennemsyres af linjer, der deler ”de to sider af huset”.

Nøgleord: (London)Derry, linjer, spor, tidevandsmærker, at fortælle historier, det nordirske grænseland

Kører man fra Lisburn i Nordirland i retning mod Carrick-on Shannon i den Irske Republik, oplever man noget ganske særligt. Man krydser grænsen til den Irske Republik; ikke lang tid efter vil man krydse grænsen til Nordirland; efter to mil kører man igen ind i den Irske Republik, hvorefter man igen efter to mil er i Nordirland; efter yderligere to mil er man igen i Irland. Man krydser altså en international grænse fire gange i løbet af seks mil. Det måske mest slående er grænsens usynlighed; kun når man er meget opmærksom, erkender man, at man krydser grænsen fra et land til et andet.

På trods af grænsens usynlighed som en geografisk opdelende linje mellem stater, så er grænserne i den grad tydelige i Nordirland, særligt i regionens urbane landskaber. En række symboler påmindrer hele tiden beboere og besøgene om deres eksistens, fx mure, vægmalerier eller hvide, røde og blå stregtegninger på fortove, som indikerer, hvor den unionistiske del af samfundet holder til (se figur 1). På den måde udtrykkes grænsen igennem adskillende interne nordirske linjer.

Figur 1: Union Jacks farver er malet på mange fortove i grænselandet for at markere, at her bor unionister.

Foto: Christilla Roederer-Rynning.

I denne artikel ”sporer” jeg grænser i det nordiske grænseland ved at undersøge symbolismen og erindringerne omkring konflikter og imperialism, samt hvordan de giver sig til udtryk i befolkningens rumlige forestillinger og interaktion i hverdagslivet. The Good Friday Agreement (Langfredagsaftalen) bragte måske fred til grænselandet, men minderne om konflikt er tydeligvis ikke glemt, 20 års ikkevoldelig interaktion til trods. Når brexit diskuteres i disse egne, centrerer samtalen hurtigt omkring en mulig tilbagevending af konflikt og vold. Storbritanniens diskussioner om grænselukning og fremtid synes derfor at være milevidt fra den irske øs diskussioner, fanget som de er i erindringen om linjer og skel.

Til at opspore grænser finder jeg inspiration i den gren af grænseforskningen, som griber grænser an som praksis. I stedet for at imødegå spørgsmål om grænsedragning med et statscentreret perspektiv som empirisk udgangspunkt, spørger jeg, hvordan grænser er dannet i menneskers hverdagsliv. Det er næsten blevet hverdagskost i grænsestudier at problematisere grænser mindre som geometriske linjer tegnet på kort af statslige aktører end den rodede hverdagspraksis, som udlevs af ”rigtige” mennesker i ”rigtig tid” (van Houtum et al., 2005;

Rumford, 2008; Parker og Vaughan-Williams, 2009; Andersen og Sandberg, 2012). Statens rolle er stadig anerkendt som central i studiet af grænser og de processer, hvorigennem de giver sig til udtryk, men det statscentrerede perspektiv undervurderer den rolle, som spilles af ikke-statslige-aktører i processerne. Ikke-statslige-aktører ”gør” også grænser ved at krydse dem, snakke om dem eller blot ved at relatere til dem på en eller anden måde; det som Rumford (2008) refererede til som ”grænsearbejde”. Grænseforskning har derfor de senere år i stigende grad været optaget af, hvordan grænser giver sig til udtryk i menneskers (rodede/kaotiske) hverdag.

Ikke desto mindre burde grænseforskere måske gøre sig selv den tjeneste at vende tilbage, i hvert fald erkendelsesteoretisk, til at udforske grænser som værende linjer tegnet af stater i geografiske landskaber. Ikke mindst fordi denne forestilling om grænser resonerer bedre med en almindelig forståelse af grænser, end den praksisorienterede forståelse gør det. Statsgrænser forbliver vigtige i folks hverdag på grund af de billeder, minder og symboler, som de fremkalder. Her er det nærmest overflødigt at nævne, hvordan debatten om de indre irske grænser har været forfulgt af sådanne ”linjer”, artikuleret igennem idéen om et ”hårdt brexit”, og visionerne om en ”hård ydre grænse”. Linjen, som ikke kan krydses, fremdrages af brexitmodstandere for at skabe angst, og af fortalere for at forsikre, at der opretholdes en vis kontrol over territoriale anliggender. Og i deres forsøg på at forhindre grænselinjens genkomst problematiserer flertallet overhovedet ikke forestillingen om statsgrænsen som linjen i sandet, der er skadelig for venskaber på tværs af ”linjen”.

Denne artikel stiller derfor skarpt på, hvordan hverdagsdiskurser og praksis i det nordiske grænseland i lyset af brexit italesætter og gør grænsen som en linje; hvordan ”linjen” (gen)opstår og besværliggør ”grænsers kosmopolitiske udfoldelse” (Rumford, 2007) i denne grænseegn. Ud over at forstå grænser som hverdagspraksis bruger jeg en række værktøjer i min analyse, som er inspireret af Sarah Green (2018). Hendes begreber om ”spor” og ”tidevandsmarkeringer” relaterer jeg til ”fortællingen” såvel som en forståelse af grænselinjer, som var de ”spøgelser”, som forfølger nutiden.

Termerne spor og tidevandsmarkeringer fortæller os, at vi har med processer at gøre, som forløber over tid. Samtidig hjælper termerne os med at forstå, hvordan historie(fortællinger) er udtrykt som rumlig praksis. For at forbinde tid og hukommelse endnu bedre med rumlig praksis kobler jeg til Michel de Certeaus (1985) forståelse af rum- og stedsskabelse (space- and placemaking). Her er jeg også inspireret af William Kellehers etnografiske beretninger i *The Troubles in Ballybogoin* (2003), hvor han undersøger hverdagspraksis i en nordisk grænseby med det fiktive navn Ballybogoin og viser, at disse er overdetermineret af

en socialt forankret hukommelse af geopolitiske skel. Hvis vi således bevæger os hinsides de Certeaus forståelse af historie og hukommelse, som var historie til hinder for kreativitet i hverdagens skabelse af rum (det de Certeau kalder "spacemaking"), bliver argumentet her, at dimensionerne tid-rum-sted må kobles, for at vi kan forstå grænsedragning i grænselandsbefolkningens hverdagspraksis. Kun ved at koble dimensionerne kan man få en forståelse for, hvor usikre grænser er her; hvor dybt tanken om linjer og skel sidder i grænselandsbefolkningen; og hvor nemt det derfor er at vække minder om linjer og skel.

Artiklen introducerer først Greens idé om spor for at klarlægge, hvordan grænsen udforskes. Grænser forstås her først og fremmest som symbolsk materialisering; som rumlig forestilling; og som hukommelse og arv. Den konceptuelle afklaring bliver derefter fulgt af en dialog mellem det etnografiske feltarbejde og idéen om grænser som "spor", hvorefter der inkluderes yderligere konceptuelle optikker. Først og fremmest vil metaforen "tidevandsmarkeringerne" inddrages, hvorefter betydningen af "historiefortælling" og omsider "hjem-søgende linjer" eller linjer som "spøgelser" bliver inddraget. Dette vil tjene til, skridt for skridt, at nå til en dybere forståelse af vigtigheden af linjer i grænselandsbefolkningens hverdagliv. Feltarbejdet fandt sted juni og august i 2019 hovedsagligt i (London)Derry,¹ som ligger cirka 15 kilometer fra grænsen mellem den Irske Republik og Det Forenede Kongerige. Yderligere etnografisk litteratur og tv-dokumentarer om den indre irske grænse tilføjer fortællingen eksempler, som spænder over hele regionen.

Opsporing af linjer

I artiklen "Lines, Traces and Tidemarks" (2018) foreslår Green, at vi forstår grænser som "linjer", der optræder i form af "spor". Green definerer et spor som en mangel eller en udeblivelse af noget, som har været der. Altså et tegn som indikerer, at noget ikke er synligt, men ikke desto mindre tilvejebringer et håndgribeligt, ofte materielt, bevis på, at den genstand, der er udeblivende eller usynlig, rent faktisk har været der (2018: 77). Green refererer her til Taussigs eksempel på, hvordan jeans (cowboybukser) bærer spor af en kolonial fortid, fordi buksernes blå farve oprindeligt stammer fra indigoplanten, og det på trods af at planten ikke længere benyttes til at farve bukserne (2018: 76). Sporet er derfor en materiel rest af noget, som engang var til.

Mens det åbenlyst er reduktivt at indskrænke den praktiske og udlevede realitet af grænser som udelukkende værende geografiske opdelinger mellem stater, så synes grænser alligevel at komme til syne for folk i form af linjer tegnet på kort over stater som spor af "varige markeringer", akkurat på grund grænsens manglende tilstedeværelse. Forskellige materielle rester, såsom politikontrol og

toldboder, bliver læst af mennesker som geopolitiske opdelende linjer. Samtidig indikerer udtrykket ”spor” ovenikøbet en sansning af tid, på en måde som den geometriske linje normalt ikke associerer grænser med. Som spor er linjen ikke bare en streg, der skærer igennem et fysisk rum; den henviser til en fortid samtidig med at være en nærværende deling i hverdagslivet, her og nu.

I Nordirland er det svært at ignorere sådanne spor af linjer. Hvor den reelt eksisterende fysiske og geopolitiske grænse mellem Det Forenede Kongerige og den Irske Republik næsten ikke er til stede i grænselandskabet, så holdes opdelende linjer mellem ”de to sider af huset”, et ofte brugt udtryk der beskriver den opdeling mellem ulster-britiske unionister og irske nationalister, uden tvivl ikke skjult. Sporene, som fremkalder linjer og skel i folks bevidsthed, henviser som regel til to historiske perioder: tiden kendt under navnet ”the troubles” (urolighederne) og den britiske imperialistiske tilstedeværelse og dens eftermæle. Mure og enklaver i Belfast er selvfølgelig de mest kendte markeringer af urolighederne. De opdeer helt bogstaveligt den protestantiske og de katolske arbejderklasseområder med store mure, som løber igennem byen (se Stokløsa i dette særnummer). Men mure er der overalt i Nordirland. Jeg blev fortalt af en samtalepartner, at der er mere end 40 af dem (samtale X). I (London)Derry konfronteres man således også med mure og vægmalerier magen til dem i Belfast sammen med en række andre markeringer, som indikerer, hvem der bor hvor i byen. Der er en således port til ”The Fountain”, et centralt område i byen hvor unionister bor, og porten lukkes om natten.

Figur 2: Skilt på porten til The Fountain

Foto: Christilla Roederer-Rynning.

20 års fredsofbygningsprogrammer til trods (se McCall, 2020 i dette nummer) minder vægmalerierne om problemer, som stadig eksisterer. Der er åbenbart heller ikke et behov for at male dem over for endeligt at lade fortiden hvile (Dok. X). For dele af samfundet blev fredsprogrammerne en anledning til at hylde freden som en sejr for "deres side". For eksempel i "The Bogside" i (London)Derry, hvor de mindre privilegerede irske republikanere traditionelt har boet, finder man det lille museum of Free Derry, som hylder helte i en 30-årig kamp mod undertrykkelse. Som det står på museets officielle hjemmeside, "åbnede det i 2007 for at fortælle, hvad der skete i byen i perioden 1668 til 1972, populært kendt som Free Derry, og inkluderede borgerrettighedernes æra, Battle of the Bogside, Internment, Bloody Sunday og Operation Motorman" (Museum of Free Derry). Udstillingerne fokuserer udtrykkeligt på oplevelser fra "en side af huset", og nogen ville kalde museet et mindesmærke baseret på den sentimentalitet, som Feldman (1997) i forbindelse med voldelig konflikt refererer til som "en undskyldende fortælling" (citeret i Kelleher, 2003: 36).

"Den anden side af huset" har derimod omringet områder med Union Jacks farver og forskanset sig bag mure (se figur 1). Murene og malingen skal læses som mere end en sikkerhedsforanstaltning sat op for at beskytte mod aggression. Først og fremmest fungerer de som en påmindelse om "en imperialistisk tilstedeværelse", og de har til hensigt at indikere "centerets magt". Disse spor kan føres tilbage til det 16. og 17. århundrede, hvor det britiske imperium gav den nordlige del af den irske ø til skotske bosættere. I centrum af (London) Derry er der således referencer til det britiske kongehus, fx Elisabeth Street, og en central gade hedder "Scots Street", hvilket påmindes om skotske bosættere som håndgribelige spor af fortiden. Selv byplanen med det centralt placerede torv hævet over resten af byen giver som panoptikon eller vagttårn udsigt til alle byens dele og symboliserer for nogen den britiske stats kontrol.

Hvor nogle unionister understreger tilstedeværelsen af det britiske imperium på øen, så påstår irske republikanere, at den nordlige del af øen i flere årtier har været påvirket af et undertrykkende system, på mange måder er lig det sydafrikanske apartheid. Det er ikke nogen tilfældighed, at Mandela er portrætteret som en ven iblandt kombattanter på vægmalerierne i Bogside. Disse "katolske" dele af byen inkluderer også spor af borgerrettighedsbevægelserne i slut-60'erne, fx fylder kampen om ligeret blandt racer i USA meget, et tema som også er stærkt repræsenteret på Museum of Free Derry. Spor af imperialismen er spor af undertrykkelse, hvilket igen er spor af solidaritet med de befolkninger i verden, som også har været underlagt kolonimagter, og som har kæmpet eller kæmper

for frigørelse fra dem; sydafrikanere, palæstinensere, catalanere, afroamerikanere, etc.

Green pointerer, at selv når sporet kan opretholde en materiel tilstedeværelse igennem folks forestillingsevne, så er det fraværet hvorigennem sporet lever videre: "et uforanderligt fravær i sporets tilstedeværelse" (2018: 77). For at et spor kan være et spor, begrebsligt talt, så skal genstanden, som det refererer til, være fraværende. Denne begrebsmæssige afklaring hjælper os med at forstå, hvordan linjer tegnet på kort kan fremkomme i materiel form på trods af deres manglende ontologiske realitet og dermed også med at "tænke på den indviklede relation mellem symbolik, materialistisk og juridisk form" (2018: 70).

Vi kender en lignende "fraværets magt" i identitetsdannelseprocesser. Identitetsdannelse afhænger ikke af tilstedeværelsen af "den anden", men af tilstedeværelsen af en forestilling om den, der netop ikke er til stede; "der" og ikke "her", en fraværsmarkering som gør os til, "hvem er vi", uden nødvendigvis nogensinde at have været det (Hall, 1996). Forbindes logikken af identitetsmarkeringer til grænser som en linje, så er den fraværende-tilstedeværelse tydeligvis også vigtig for fornemmelsen af tilhør i "de to sider af huset". Som Kelleher udtrykker det: "For katolikker er protestanter er en varig tilstedeværelse, men ikke desto mindre må de forblive fraværende i de fysiske omgivelser, som er hjemmet og nabolaget" (2003: x). Det betyder ligeledes, at det ikke er muligt at undgå "den anden"; "hvem du er" involverer altid "begge sider af huset", selv når man kun kan høre til den ene side.

Spor kan netop derfor genkalde linjen på tværs af generationer (se også Castan Pinos (2020) i dette nummer). I Nordirland får sporene af (fraværende) konflikter lokale unge til at genopleve deres forældres fortid: De lærer at forstå hinanden, hinandens motiver og intentioner ved at spejle sig selv i "den anden side af huset" og derved genkalde spor af fortiden. En fortid som aldrig har været virkelighed for dem, men som de ikke desto mindre udlever i nuet (doc. XI). Unge, som aldrig har oplevet problemerne, lærer at leve i et "opdelt hus", og de vil hurtigt begynde at sige: "Hold dig væk fra mig, fordi hvis du ikke gør det, risikerer du dit liv" (samtale XI), selvom de aldrig har været underlagt belejring eller voldelig konflikt. Som kuratoren af Museum of Free Derry fortalte, havde fredsftaler og forsoningsforsøg helt sikkert gjort livet nemmere i disse dele, og konflikterne fyldte klart mindre i hverdagslivet i nutidens Derry end tidligere (se også McCall, 2020). Ikke desto mindre var det ifølge ham stadig nødvendigt at opretholde de fysisk markerede enklaver af protestanter, fordi de risikerer at blive angrebet af lokale bander bestående af byens unge. Fredsopbygning og konfliktløsning til trods holder nye lokale dissidenter liv i deres forfædres efter-

mæle. Sådan bandeaktivitet ville i de fleste andre kontekster ikke blive anskuet som et geopolitisk anliggende, men det bliver det i Nordirland (samtale XIII).

Taler man med mennesker i de irske grænselände i lys af brexit, så påstår langt de fleste, at de tydeligt husker linjerne, og at de frygter, at de vender tilbage. Brexit og mulige hårde grænser minder dem ikke altid i første omgang om de militariserede grænser, men nærmere om hvad vejkontrollerne symboliserer, og igen historierne der bliver ansporet af sådanne symboler. Den lokale befolknings frygt for "linjernes tilbagevenden" er for mange en frygt for, hvad de har hørt om konflikt og vold og den deraf følgende ultimative frygt for at skulle opleve en hverdag med mange dødsfald blandt familie og venner. I dette narrativ genkaldes Langfredagsaftalen som en begivenhed, der splitter den levede virkelighed i et "før" og et "efter". Som folk konstant minder en om i disse egne, når brexit bliver nævnt, så er det: "ikke særlig lang tid siden" og "ordet grænse betyder [derfor] noget helt andet her, end det gør andre steder i verden" (Samtale XI). Linjen er blevet indgraveret i folks hukommelse og minder dem om en tid før Langfredagsaftalen, hvor bevæbnede britiske tropper gik i gaderne, om militære bombardementer, om en verden af had og sekterisk sentimentalitet, og ikke mindst om hvor svært livet var her, fordi konflikterne ødelagde samfundets sociale og økonomiske fællesskaber: "Hvis det bliver værre, og folk bliver mere desperate, så kunne radikalismen vende tilbage" (Samtale X).

Om at kortlægge tid og spore rum

Fremfor at være en ontologisk realitet så er grænser, ligesom arkitektens tegninger, markeringer tegnet på papir. Markeringerne på landkortet arbejder for at ordne en ellers rodet realitet: "Den handling 'at skære virkeligheden', som grænser på landkortet er, kan kaldes for en opførelse: Den erklærer, at forskellen mellem her og ikke-her er noget helt særegent (for eksempel en nation)" (Green, 2018: 75). Selve udførelsen, det at tegne landkortet og dermed udskære forskelle i et landskab, bruges til at placere objekter (og dette inkluderer mennesker) i kategorier af her og der, inde og ude, os og dem, den ene side og den anden side.

Linjen, forstået som en grænse på et kort, påkaldes således for at placere ting på deres rette sted. Dette er netop grunden til, at et opdelingsgenereret had kan overleve og skabe frygt i de nordirske grænselände, og det er det, der nødvendiggør, at murene opføres for at holde folk adskilt som en naturlig del af hverdagslivet – og det selvom hverdagslivet er ret så fredsommeligt, og sporene kun lever videre, fordi folk forestiller sig, at de lever videre. Igen hjælper sådanne "spor" os med at forstå, hvordan grænser, som en ordening af hverdagen, ikke nødvendigvis forekommer, der hvor vi mest venter dem: "Kilderne til det særprægede, som grænserne markerer (forskellen som gør en forskel), kan ikke

kondenseres til en abstrakt linje på kanten af et sted, men er lokaliseret andetsteds” (Green, 2016: 587).

Green refererer også til linjerne som ”tidevandsmarkeringerne”, en metafor for de markeringer, der efterlades af spor: ”tidevandsmarkeringerne tilbageholder også en form for linje – eller rettere sagt flere linjer – i forhold til forbindelse og relation, bevægelse og forløb, og i forhold til at markere forskelle, der gør en forskel, i hvert fald for en stund. Mest af alt kombinerer tidevandsmarkeringerne rum og historisk tid og forudser både rum og tid som værende levende og kontinuerlige ... ordet refererer både til det materielle spor og til det erkendelsesteoretiske, som er anvendt til at definere det, som en markering efterladt af tidevandet. Det er en kombination af det materielle og erkendelsesteoretiske inden for en rumlig logik, det er det, jeg prøver at fange her” (Green, 2018: 81). Læst som tidevandsmarkeringerne mister linjen sin ensidighed som deling af det og ikke andet, og den bliver i stedet gennemsyret af subjektivitet og bevægelse, reflekteret i områder af krydsninger og dvale. Et rum som i dets kontinuerlighed udgør grænselandet.

Fysiske tidevandsmarkeringer på den irske ø er utroligt høje på grund af øens geografiske beliggenhed ved Atlanterhavet og bølgenes styrke i dette område. Mange tidevandsmarkeringer synes derfor at savne en åbenlys forbindelse til det, som forårsagede deres eksistens, nemlig havets erosion. Desuden forbliver de i længere tid end andre steder, fordi der ikke er nye bølger, der kan nå langt nok op på land til at erodere dem. Metaforisk talt optræder linjer som tidevandsmarkeringer i grænselandene meget på samme måde som noget, der ikke har en åbenlys forbindelse til det, der engang forårsagede dem, og mange efterlades ”i landskabet” i lang tid.

Læses det centrale torv i (London)Derry i form af en tidevandsmarkering, så er det en fysisk eksisterende påmindelse om ikke kun det britiske imperiums tilstedeværelse, dvs. byen som ”statens sted”, men også om af delingen af ”huset” såvel som farerne involveret i at besøge den anden side. Står man på torvet i (London)Derry befinder får man overblik over byen og dens deling. Herfra kan man se både det, der er tæt på, de centrale dele, som inkluderer ”the Fountain”, og som traditionelt var belejret af protestanter, såvel som de lavtliggende dele af byen længere væk, herunder ”the Bogside”, som var belejret af katolikkerne. Som tidevandsmarkering er torvet statens panoptikon, hvorfra man kan observere og dermed objektivere folks bevægelser: ”Katolikker, ligesom protestanter, var gjort til objekter i en by, interPELLeret af staten, men også drevet af egne ideologier” (Kelleher, 2003: 9). Kelleher beskriver den magt, der i Ballybogoin tilskrives torvet som rumlig repræsentation: : ”I afkodningen af torvet fandtes alle lokale diskurser i irsk nationalisme, en magtfuld aktør i nutidens Nordir-

land, og disse praksisser, på godt og ondt, skabte de historiske stemmer” (2003: 9)

Forladte vagttårne på grænserne kan også aflæses som tidevandsmarkeringer, der minder om problemer, og et århundrede langt britisk herredømme på øen. Mens konflikten stod på, var der vel over 200 grænseovergange, officielle og uofficielle, hvoraf de vigtigste var militærbefæstede grænsekontrolposter, som også ofte var mål for IRA-angreb. Grænsekontrolposter i republikansk dominerede områder, fx Cross MacGleen, var dødsfælder for politiet og den britiske hær. Når en grænsekontrolpost således ”dukker op igen” i disse egne, vil det skabe mistro. Som nævnt i en Euronews-dokumentar, var nogle områder i Court Cavan, som tidligere havde været benyttet af den britiske hær, blevet ryddet omkring den første brexitforhandlingsdeadline. Lokale borgere blev meget bekymrede for, at dette indikerede en genintroduktion af grænsekontrollen (dokument X). Det lokale politi er også meget eksplicitte, når de siger, at de ikke vil have noget, der ligner en fysisk infrastruktur af kontrol ved grænserne; det kunne udløse en endnu stærkere modvilje mod myndighederne end den, der opleves i dag, og det kunne nemt blive et mål for republikanske grupper (dokument X).

I *The Troubles in Ballybogoin* undersøger Kelleher beboernes hverdagspraksisser i de irske grænselande, hvem de interagerer med, og hvordan de bevæger sig i byrummet. Han viser her, at bevægelserne er rodfæstet i ”en social erindring” centeret omkring politiske skel og identitet. For at forklare dette bruger Kelleher de Certeau’s skelnen mellem sted og rum udviklet i *The Practices of Everyday Life* (1985); hvor stedet er en mere statisk opfattelse af geografi, er rum den mobile og levende opfattelse af det samme. Som de Certeau forklarer: ”Et sted er en orden (af hvad end det må være) i overensstemmelse med hvilken elementer er distribueret i relationer af sameksistens ... en øjeblikkelig konfiguration af positioner. Det implicerer en indikation af stabilitet” (1985: 117). Ser man en by på afstand, fx på et billede eller på et kort, kan byen se meget stabil ud, et konkret ”sted”. I modsætning til sted er: ”rum ... komponeret af skæringspunkter mellem mobile elementer” (1985: 117). Fodgængere transformerer gaden, som den er tegnet på et kort, fra et geografisk sted til et rum, som praktiseres eller leves i: ”Rum er ... en samling af bevægelse, [det er en] effekt produceret af handlinger, som orienterer, lokaliserer, tidsfastlægger, som får sted til at fungere i en flertydig enhed af modsigende programmer eller kontraktlige nærheder; kort fortalt, rum er et praktiseret sted” (1985: 118).

På basis af denne forståelse af rumlig praksis viser Kelleher, hvordan hverdagspraksis i grænselandet er stabiliserende, og stedet lavet af evigt tilstedeværende spor af linjer, som minder om nødvendigheden af deling for fælles-

skabets overlevelse. Kelleher beskriver praksisser, som stabiliserer steder, hvor folk bevæger sig, og tegner de kort, de bebor. Som han siger med henvisning til den koloniale fortid: "I nutidens Ballybogoin arbejder denne kolonisering/afkoloniseringsakse på et utal af niveauer og på tværs af sociale og kulturelle skel. Den har indflydelse på, hvor folk placerer sig selv i deres sociale verden, og hvordan de opbygger relationer til andre" (2003: 31). Linjer er levet på baggrund af måden, hvorpå "rum bliver til", dvs. at måden, hvorpå folk flytter på sig og taler om stedet, sammen skaber og begrænser rummet for dem selv og for andre. Som en lokal i (London)Derry siger: "Selvom jeg har boet her i 22 år, er der mange områder, som jeg aldrig har været i. Der er områder i Derry, som jeg aldrig har besøgt, hvor jeg aldrig har gået" (samtale XI). Selvom problemerne helt sikkert tilhører "historien" og "fortiden", så er minderne overalt; nabolag er farvekodet langs sekteriske linjer; mure opdeler protestanter og katolikker; porte er låst om natten; unge menneskers relationer er formet af deling. De symbolske indikatorer af linjer skiller sig ud som tidevandsmarkeringer, der angiver tidsmæssige spor med rumlig betydning. (London)Derrys fysiske deling i mellem "Fountain" og "Bogside" er stadig væsentlige i hverdagslivet i byen, og ifølge mange er delinger dukket op igen (og blevet værre) med brexit (samtale X; XI; XII).

At fortælle historier

Tidevandsmarkeringer kommer ikke alene. Tidevandsmarkeringer stammer fra en gentaget bevægelse af bølger, som fjerner tidligere tidevandsmarkeringer og efterlader nye i sandet. Som Davies (1996: 9) siger, kommer historie i form af "tidevandsbølger", og floden og ebben varierer alt efter den historiske kontekst. I Nordirlands tilfælde er det ikke kun en side af huset, som laver et vigtigt aftryk på den anden side; vi taler her om den form for tidevandsbølger, hvor begge sider kontinuerligt laver aftryk på hinanden, fordi begge sider arbejder hårdt på at fjerne markeringer lavet af "den anden". Bølgerne bevæger sig frem og tilbage i kontinuerlig (ikke)dialog. Tidevandsmarkeringer kan derfor også ses som lag af flere forskellige markeringer, og deres genopdukken afhænger mere af bølgens styrke end af tidevandsmarkeringen selv. Crang og Travlou (2001) illustrerer denne flerhed af tid og rummelige relationer med henvisning til palimpsest. På et stykke genbrugt pergament eller palimpsest vil det, som er skrevet tidligere, måske eller måske ikke komme til syne igen igennem det nye skrift, men det forbliver der og efterlader markeringer, hvis det bliver fundet. Hvad der bliver vist, er altid kun et fragment af en efterladt markering.

Ved at henvise til Masseys idé om "en samtidighed af indtil-videre-historier" (2005: 12), som fanger, hvordan forskellige tider, praksisser, ønsker og fejlt-

gelder betinger mulighederne for fremtidig praksis, viser Green hvordan tidevandsmarkeringer også kan tjene som en metafor for grænser, her forstået som en flerhed af fysiske linjer, der ordner den kringlede og rodede hverdag. De er fortællinger som på én og samme tid afslører den forrige markering og dækker den til; og de er denne flerhed på selvsamme tid: “[A]lle grænser er flere, genereret af forskellige perspektiver – men det betyder selvfølgelig ikke, at folk har ubestridt frihed til at forstille sig grænsen, som det lige passer dem: Den samtidighed af indtil-videre-historier er sammenfiltret med en ’magtgeometri’, som på regulær vis tilbageholder perspektiver, der ellers ville have opstået” (Massey, 2005: 16). En flerhed af linjer tager form, og de kan overtage andre former, hvilket implicerer, at linjer ikke har ensidig betydning, men bliver for evigt redefineret: ”Grænse-hed vedrører, hvor alting er kommet til indtil videre i den mangfoldige, uforudsigelige, magtafvigende, overlappende virkelighed, hvori hverdagslivet udspiller sig” (Green, 2018: 81).

Bølgerne, som har produceret tidevandsmarkeringer i Nordirland, er forbundet til en levemåde, som er meget vigtig for disse områder: ”Denne ’okulære ghettoiseringsstrategi’, som Feldman kalder det, har bestået i Nordirland de sidste tredive år ikke mindst pga. fortælling [telling ...]. Fortælling kræver læsning og skildring af kroppe igennem en visuel forestilling, og den markerer andre som fremmede eller venner, som ofre og mulige voldsmænd, eller som trosfæller, mulige kollegaer og forsvarere” (Kellerher, 2003: 34). At fortælle er en hverdagspraksis, som er brugt til at retfærdiggøre sekterisk vold i den lokale pub (2003: 35) eller til at spørge en jobsøgende om, hvor de har arbejdet tidligere (2003: 34). At fortælle inkluderer også historiske beretninger, såsom historien om Hugh O’Neil, Grevnen af Tyrone, en gælisk leder fra det 16. og 17. århundrede, som ligesom mange af sine irske landsmænd mistede magten under den britiske trone og flygtede til Spanien. Fortællingen beretter, at O’Neil flygtede igennem tunneller under Derry, og selvom ingen nogensinde har fundet tunnellerne, tror irske nationalister stadig på, at de bliver afsløret, når Irland endelig bliver befriet fra briterne.

Det ”at fortælle” var i den britiske version af den irske ”fortælling” igennem det 20. århundrede forbundet med at lyve. Som en britisk antropolog udtrykker det i 1980’erne: ”Irere lyver, og at lyve gør de med beundringsværdigt, rørende vid og opfindsomhed. Læg til dette den pøbelagtige forsvarsreaktion, der er normal her, en folkelig katolsk morale, som er ”blød” i forhold til løgner og manglende tolerance over for åbenlyse aggressionshandlinger, så har du den stærke tilbøjelighed til at ’codde’” (Scheper-Hughes, 1982: 12). Idet den irske fortælling betragtes som falsk, eller i bedste fald en desorienteret version af sandheden, blev det briternes job at fortælle den sande version af historien. Den

sande fortælling er derfor britisk, fortalt oven i de irske fortællinger, og den sande britiske fortælling sletter som en tidevandsmarkering den irske fortælling – kun for også at blive slettet af en ny irsk fortælling, en ny løgn, og på den måde står sandhed og løgn i relation til hinanden i kontinuerlige ”samtaler”.

For nordirske nationalister er spor af linjer derfor også udtrykt i briternes kontinuerlige forsøg på udøvelse af imperialistisk magt for at fjerne ikke kun historierne om undertrykkelse, men dybest set selve historien om en del af befolkningen, den ene side af huset. Derfor er linjer, i hvert fald symbolsk, ikke kun til for at afgrænse, men også for at fjerne selve eksistensen af den irsk-katolske befolkning i Nordirland. Som Kelleher siger om sine irske samtalepartnere: “Disse lokale katolikker repræsenterer det britiske statslige fortagende som et, der har fordrevet dem i rum og tid” (2003: 13). Taler vi i dag om, at Westminster glemmer alt om Nordirland i relation til brexit, så er dette en fortælling om glemsel med mange lag af fortællinger om spor af imperialistisk tilstedeværelse, fortalt i det bylandskab folk bebor med gadenavne og navne af lokaliteter, og med hvide hegn og stakit, en flerhed af muligheder eller “en samtidighed af indtilvidere-historier”, som gør fortællingen enormt kompleks. Oven i det kommer, at brexit samtidig bliver en historie om traditionen ”at lyve”, og om hvem der ”ejer sandheden”.

Det at fortælle er derfor stærkt forbundet med ”at passe på sig selv” og være på vagt over for dem, der ikke er fra ens egen ”side af huset”. Navnet for de indledende faser af denne bevidsthed, at passe på sig selv og være på vagt bliver – meget sigende – kaldt ”telling” i dele af den nordirske befolkning: ”Telling er en praksis, som udføres af både katolikker og protestanter, den henviser til at kunne læse fremmede kroppe og bestemme, om de enten er katolikker eller protestanter” (Kelleher, 2003: 12).

Som en del af fredsopbygningen i den irske grænseregion blev historiefortællingen problematiseret, og mange grænseoverskridende projekter forsøgte at nå til en fælles forståelse af fortiden (McCall, 2020 og Stokłosa, 2020). Et mere kosmopolitisk perspektiv, som fokuserer på kompleksitet for at få historierne til at fremstå mindre ensidige, blev sat i værk for at udfordre de binære identitetskonfigurationer, formidlet igennem spor og tidevandsmarkeringer. Ikke desto mindre har alle forsoningsforsøg i befolkningen været ledsaget af mistro, angst og usikkerhed, hvilket skabte nye arenaer for uro og nye opdelingsproblemer i skyggen af det grænseoverskridende samarbejdslandsskab – nye opdelende linjer (Diez og Howard, 2008; McCall, 2014: 84; Castan Pinos, 2020; Stokłosa, 2020). Hvad angår fordelingen af midler i programmerne, og hvem der skulle foretrækkes, er unionister og deres organisationer ikke kommet så meget i betragtning, fordi mange programmer havde som hovedformål at frigøre de katol-

ske dele af befolkningen. I forhold til sprog fx har fokus været på at puste nyt liv i det gæliske sprog, og kun ganske lidt er blevet sagt om det ulster-skotske sprog (McCall, 2014). For at tilføje en tidevandsmarkering mere til disse fortællinger så er kravet om retten til at være anderledes blevet fremført netop af katolske dele af samfundet og ikke af det protestantiske ulsterfælleskab, som ikke ser det samme behov for, at forskellene understreges.

Historien om brexit er således "blot" endnu en tilføjelse til denne flerhed af fortællinger om linjer, en fortælling der erindrer den kontinuerlige forglemelse, ignorance, og at øens beboere synes at være lidt ligeegyldige. Teresa Mays deklARATION: "I overensstemmelse med det britiske folks ønske, så forlader Storbritannien og Nordirland den Europæiske Union", hvilket aktiverede artikel 51, tolkes som en provokation af mange i Nordirland, som ikke associerer sig med ordet "britisk". Endnu en gang påmindes de om historien om dem, som er "holdt udenfor" (fordi de i sagens natur er løgnere).

Selvom usikkerheden omkring brexitforhandlingerne ledsager alle på øen, så er den forskellig, fordi forestillingerne om linjer også udtrykker sig forskelligt i "hver sin side af huset". Igen fremhæves linjer og deling. På den ene side skulle fortællingen om "et backstop" sikre, at livet i grænselandet fortsætter uændret efter brexit, dvs. livet bevares herved "som det er: fredeligt", for at forebygge at det igen bliver "som det var: uroligt". Her er det historien om "blød grænse", som tilbyder folk sikkerhed. På den anden side, og måske paradoksalt, har briterne glemt de nordirske unionister, når en ny linje efter al sandsynlighed bliver tegnet gennem vandene mellem øerne og dermed mellem Storbritannien og hele den irske ø (Den Europæiske Kommission, 2019). "Den sande fortælling", den britiske fortælling, er blevet knust af sig selv så at sige, hvilket kun tilføjer endnu en dimension af tidevandsbølger, som slår ind i (endnu en) løgn. Når lokale på "begge sider af huset" føler, at de ikke bliver taget alvorligt af britiske politikere, minder det om en lang række af tidevandsmarkeringer tegnet i sandet af den britiske kolonimagt.

At leve i et landkort

Fortællinger bevæger sig således i en iboende (spor) og i en aktiv form (tidevandsmarkeringer). Som tidevandsmarkeringer bliver enhver fortælling opløst af endnu en ny bølge fra havet, en ny fortælling, som også gentager historien og producerer et nyt spor, som vil blive husket. Kelleher kalder historierne, som de irske katolikker fortæller, "kontrahistorier". Deres historiefortællingstaktik, nogle vil kalde dem løgne, transformerer landkortet til liv, og med henvisning til de Certeau "gjorde de steder til sociale rum" (2003: 7). Men destabiliserer fortællingernes tidevandsbølger i virkelighedens kortets stabilitet, eller bidrager

de bare til dets evige tilbagevendelse som en rids i palimpsesten? Snarere end at bryde med kortet, der er lavet af ”den imperialistiske overmagt”, reproducerer kortet så ikke bare fortællinger ved at reproducere linjer oveni hinanden, linjer der forstærker aggressionen, og som tiden går, lagrer fortællingerne i hinanden?

Når vi læser fortællingerne i rummet, dvs. på landkortet, er de flere og eksisterer samtidig. Men det er kun i den umiddelbare forståelse af fortællingerne, som landkortet er, at selve modsætningen af det statiske og interaktionen kontrolleres af landkortet. Om kombinationen af rumlighed med tid siger de Certeau: ”Historie begynder på jorden, med skridt ... Selvfølgelig kan gåprocessen blive markeret på bykort på sådan en vis, at den kan oversættes til spor (her tungt, her nøjsomt) og som forløb (denne vej, ikke den). Ikke desto mindre vil disse kurver, omfattende eller ej, ligesom ord kun henvise til manglen af det, der er passeret. Spor af en rejse mister det, der har eksisteret: handlingen at rejse i sig selv. Handlingen, det at gå, eller vandre, eller ’window shopping’ – forbipasserendes handlinger – bliver kondenseret til punkter, som skaber en sammenhængende og reversibel linje på et kort” (1985: 129). Linjen er således ikke alene i at fjerne det spor, som lavede linjen; det at gå kan omvendt lave en linje, som forvandler sporet af linjen til et spøgelse. Linjen, som er blevet lavet i gåen minder rigtig nok om en manglende (dog engang været) fortid, men i form af landkortet spøger linjen aldrig i virkeligheden; den spøger i kortet. Derved er fortiden (den gående som et spor af det, der lavede linjen) ikke forstyrrende og transformerer ikke nutiden, men spøger ”blot” i den som en påmindelse om det, virkeligheden er blevet til, nemlig linjer på et landkort.

Det er svært at benægte, at i det nordiske eksempel er: ”hvert sted hjemsoget af et utal af spøgelse, som ligger på lur i stilheden for at blive ”fremkaldt” eller ej. Man bebor kun hjemsogte steder – det modsatte af det der er frembragt i panoptikonet” (de Certeau 1985: 143). På trods af deres spektrale, næsten metafysiske udseende, er genoplevelsen af linjer blevet mere reelle end realiteten selv. På denne spøgende måde vækker sporene af, hvordan linjer er blevet til i gåen, en række påmindelser om, hvad der var, som bliver brugt til at navigere i nutiden. Dette reaktiverer ”panoptikonet” som overdeterminerende for en levet virkelighed noget, som ikke er her, men mangler, og det bliver grundlaget for et emotionelt og følelsesbetonet miljø, med andre ord en dybt traumatiseret verden og et miljø, som begrænser mulighedsbetingelserne for fremtiden. Den erkendelsesteoretiske linje bliver dermed mere sand end noget andet, og den overdeterminerer de samtidige indtil-videre-fortællinger i et hverdagsliv, der ikke kan befri sig. Linjen tvinger mennesker til at leve efter et landkort, som ikke er blevet lavet af andre, men hele tiden bliver lavet af dem selv. Igen og igen.

Hvis Nordirland er et land, så er det et land hjemsogt af linjer, en spøgende tilstedeværelse af problematisk tid under imperiet på grund af grænsekontrolposer, militær tilstedeværelse eller konflikt og voldelige uroligheder. Som en samtalepartner udtrykte det: ”De holdt aldrig op, volden blev blot genfokuseret til inderne kampe” (samtale XXX). Linjer på et kort bør kun have realitet på kortet. Sådan forholder det sig erkendelsesteoretisk, men Nordirlands tilfælde illustrerer på overbevisende vis, at virkeligheden kan forvandles til et kort af hjemsogte spor. Ikke kun minder sporene den Nordirske befolkning om fortidens grusomheder og gør dem til del af deres rumlige praksis; de minder også om, hvordan nogle af historierne ikke er til at stole på, og ultimativt hvordan virkeligheden ikke er til at stole på. Det virker derfor ikke imod disse tendenser, når lokale entreprenører diskuterer forretningsmulighederne i at sælge lokale fortællinger til udefrakommende. Selv når deres markedslogik ikke diskriminerer mellem ”to sider af huset” og arbejder for at ”forene de højteknologiske britiske overvågningsmuligheder, barakkerne påtænkt til Benegal, med gæliske og druide fæstninger, som er begravet under dem” (Kelleher, 2004: 18), tilføjer den nye fortælling blot endnu et lag til tidevandsmarkeringen, endnu en historie, på samme måde som brexit gør det. Endnu en gang bliver spøgelse, linjen, spundet ind i en ny fortælling, som opretholder kontrol over fortællingerne mere end at tjene til glemmelse.

At leve livet i frontlinjen er som at leve i et landkort, der fortæller os, hvor ting er lokaliseret, når de er på deres rette sted. Landkortet er usynlighedens spøgende magt: ”[S]om spøgelse – ødelagte ligesom skulpturer – de hverken taler eller ser” (de Certeau, 1985: 143-144), og “[m]inder er det, der fastholder os her ... det er personligt – ikke interessant for nogen – men i sidste ende stadig det, der skaber nabolagets ånd” (1985: 143-144). I deres spektrale ikke-eksistens stiller sporerne derfor spørgsmålet: Ville det gøre en forskel, hvis vægmalerierne blev forvandlet til hvide overflader uden synlige spor af fortiden? Det vil tage en weekend at male facaderne over, men hvor længe vil det tage, før sporene, tidevandsmarkeringerne og de hjemsogte linjer endelig vil forfalde med den hvide væg? Vil de nogensinde? Og skal væggene derfor netop males over med hvidt? Igen og igen?

Note

1. ”Byens delte natur er udtrykt i selve navngivningen af den, hvor ens subjektive position er artikuleret igennem det, om man vælger at sige ”Derry” eller ”Londonderry”. Byrådet gav i 2002 lige status til navnene ’Londonderry’ og ’Derry’” (Diez og Howard, 2008: 62).

Litteratur

- Andersen, Dorte Jagetic og Marie Sandberg (2012). *The Border Multiple*. Aldershot: Ashgate.
- Castan Pinos, Jaume (2020). Kampen mod britisk deling af Irland: fra begyndelsen til brexit. *Politica* 52 (4): 383-401.
- Crang, Mike og Penny S. Travlou (2001). The city and topologies of memory. *Environment and Planning D: Society and Space* 19 (2): 161-177.
- Davies, Norman (1996). *Europe: A History*. Oxford: Oxford University Press.
- de Certeau, Michel (1985). *The Practices of Everyday Life*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Den Europæiske Kommission (2019). TF50 (2019) 64, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/revised_withdrawal_agreement_including_protocol_on_ireland_and_nothern_ireland.pdf (24. december 2019).
- Diez, Thomas og Katy Howard (2008). Reconfiguring spaces of conflict: Northern Ireland and the impact of European integration. *Space and Polity* 12 (1): 47-62.
- Green, Sarah (2016). A sense of border, i Thomas Wilson og Hasting Donnan (red.), *A Companion to Border Studies*. London: Wiley.
- Green, Sarah (2018). Lines, traces and tidemarks, i Olga Demetriou og Rozita Dimova (red.), *The Political Materialities of Borders: New Theoretical Directions*. Manchester: Manchester University Press.
- Hall, Stuart (1996). Introduction: Who needs "identity"?, pp. 1-17 i Stuart Hall og Paul du Gay (red.), *Questions of Cultural Identity*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Kelleher, William F. (2003). *The Troubles in Ballybogoin. Memory and Identity in Northern Ireland*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Massey, Doreen (2005). *For Space*. London: Sage Publications.
- McCall, Cathal (2014). *The European Union and Peacebuilding: The Cross-Border Dimension*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- McCall, Cathal (2020). Grænsen som fredens projekt. *Politica* 52 (4): 350-362.
- Museum of Free Derry. <https://www.museumoffreederry.org/content/museum> (12. december 2019).
- Parker, Noel og Nick Waughan-Williams (2009). Lines in the sand? Towards an agenda for critical border studies. *Geopolitics* 14 (3): 582-587.
- Rumford, Chris (2007). *Cosmopolitan Borders*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Rumford, Chris (2008). Introduction: Citizens and Borderwork in Europe. *Space and Polity* 12 (1): 1-12.
- Scheper-Hughes, Nancy (1982). *Saints, Scholars and Schizophrenics: Mental Illness in Rural Ireland*. Berkeley: University of California Press.

Stokłosa, Katarzyna (2020). Belfast – fanget mellem det sekteriske og det kosmopolitiske. *Politica* 52 (4): 402-419.
van Houtum, Henk et al. (red.) (2005). *B/ordering Space*. Aldershot: Ashgate.

Feltarbejdsamtaler

X (London)Derry, 12. august 2019
XI (London)Derry, 12. august 2019
XII (London)Derry, 14. august 2019
XIII Derry Museum, 25. juni 2019
XIV Belfast walk -and talk 27. juni 2019
XV Belfast Universitet, 27 juni 2019
XVI Belfast Rådhus, 28 juni 2019

TV-dokumentarer

Dok. X, euronews, 'A return to 'the Troubles?' Potential Irish border raises fears on both sides', available on <https://www.youtube.com/watch?v=RJOxlBlu0nU> (sidst besøgt 12.12.2019)
Dok. XI The Guardian 'Brexit Breakdown: fear and anger on the Irish border. Anywhere but Westminster.', available on https://www.youtube.com/watch?v=SRMwCz_Q9b4 (sidst besøgt 12.12.2019)
Dok. XIII TRT World 'Ireland's Brexit Troubles: Crossing the Line' available at <https://www.youtube.com/watch?v=1wIlbRZgEqA> (sidst besøgt 12.12.2019)